

Egy posztmodern nemzetépítés és identitás alakítás Európa közepén

Atörténészek egy részének eleven laboratórium lehet mindaz, ami ma Szlovákiában történik. Ehhez hasonló valami a II. világháború után *polgárosultabb* körülmények között s a valóságos történelmet csak a végén nem tisztelő módon Ausztriában történt. Mind a két esetben az Osztrák–Magyar Monarchia utóállamáról van szó. Ide lehetne – szigorú felfogás esetén – Csehországot is számítani, sőt akár a horvátokat is, de akkor monografikus igényű „dolgok” keletkeznének.

*

Mai északi szomszédainkat persze lélektanilag viszonylag egyszerű megérteni. Ugyanis szükségük van személyiség/egyéniesség „tudatra” egy olyan helyzetben, amikor ez másoknak – velük ellentétben – magától értetődően megadatott. A szlovákságnak viszont nem, mert ők nem akarják, nem tudják elfogadni a saját valóságos történetüket, s ezért már régóta meg akarják – *utólag!* – alkotni a múltat.

Ez a múlt azonban különös, elmosódó, ha „szlovákságról” akarnak beszélni. Egyrészt azért, mert az, hogy a „mai ők” egy nagy nyelvi és etnikai családhoz, a szlávokhoz tartoznak, időben visszafelé egyre nehezebbé teszi az elkülönítéseket, s így például a szép kitaláció, az „ószlovák” fogalom legfeljebb szekuláris hittételnek minősíthető, vagy egyenesen nevetségesnek. Másrészt „szlovák” államiság egészen 1938-ig nincs, s ezért ismét nincs elkülöníthetőség. Hosszú ideig csak felső-magyarországi szlávokról beszélhetünk, hiszen az ún. nagymorva birodalom csupán egy rövid ideig fennálló „multiszláv” képződmény volt, amelynek sem népi, sem értelmiségi hagyománya nem volt évszázadokon át. Ellenben az valóság, hogy a mai szlovákság sokszínű szláv elődei a Magyar Királyság alattvalói voltak.

S tulajdonképpen ebben rejlik a mai szlovákság létrejöttének legfontosabb kerete – ahogyan ezt Balassa Zoltán kassai történész helyesen megállapította. A Magyar Királyság választotta el a nagy szláv tengerből azokat a szlávokat, akik a jóval később kialakuló szlovákság elődei lesznek. Különben lettek volna a csehek vagy lengyelek, netán ukránok. Csakhogy a Magyar Királyság kezdetől való soketnikumú volta ellenére sem szláv állam volt, s a feudalizmus „etnikai közönye” ellenére is a magyar „népiséghez”

kapcsolódott. Nem számolta fel a szlávtságot, de nem is támogatta annak későbbi „nemzetté” válását!

A magyar etnikumú, dél felé nyitott folyóvölgyekkel tagolt, zömében hegyvidéki szláv népesség nyelvi-etnikai integrációja annál inkább is lassú volt, mert településterületének városai és azok „népi körzetei” németek voltak. Tehát sem az állam, sem a nagy jövőjű városok nem szolgálták egy nemzeti kialakulás szláv irányát. Az előbbiekből következően viszont hiányoztak a többi intézmények is, főleg az iskolák, amelyek egy népi, etnografikus kultúrán túlmutató „szlovák” identitás műhelyei lehettek volna. A latin (állam) nyelvűség ellenére is például a magyar történelmi identitást szolgálták már korán a királyság iskolaközpontjai (leszámítva a német és horvát öntudatú felsőrétegekkel bíró területeket).

A felső-magyarországi szlávtság ugyanis zömében mindig csonka társadalom volt annak ellenére, hogy elődei a magyarokat megelőzve éltek a Kárpát-medencében. Ez a tény annak volt a következménye, hogy az államot a magyar etnikumú nemesség dominálta, amelyhez folyamatosan asszimilálódtak a szlávtság felső vagy felemelkedő csoportjai. Nem véletlen hát, hogy a mai szlovákság történései folyamatosan „területi alapon” lopnak maguknak történelmi figurákat függetlenül azok etnikai, sőt bevalótt azonosságától. Tehát nincs elég „szlovák” a múltban. Ez ellen tenni kell!

A mai szlovákságnak ilyen körülmények között kőkemény és becsületos hivatkozási alap lehetne a népi etnografikus alap, amely kétségtelenül fennállt mindig Felső-Magyarország egyes régióiban. De őket egy világtörténelmi véletlen, vagyis átmeneti erőviszonyrendszer olyan területekhez is juttatta az I. világháború végén, amelyhez az akkorra már kialakult valódi szlovák népiségnek sem volt soha semmi köze, s így még inkább rászorultak az utólagos múltteremtésre. Most már a saját valódi történelmen túl is hamisítani kell – minden áron. Hiszen így, enélkül hogyan lehetne identitást teremteni például olyan, a történelmi múltban karakteresen nem szláv városokra nézve, ahol a későbbi valódi szlovák jelenlét finoman szólva is alárendelt – akkor is, amikor végre tényleg kialakult az, amit szlovákságnak lehetett nevezni (pl. Pozsony, Kassa).

Nem egészen érti az ember, hogy miért nem lehet egy tényleg alaptalan, átmeneti szerencsét közösségileg megérteni és megemészteni. Szlovák szomszédainknak ölébe hullott egy általa kiharcolni nem tudott lehetőség, bőven a jogosult igényeken túl. Valójában persze nem ők, csak „formai alapokon” rájuk hivatkozva egy másik szláv nép, a csehek kaptak – miért is? – jutalmat nagyhatalmi érdekek alapján. (Ezt aztán két évtized múlva elvették tőlük [München 1938], majd újra visszaadták!). A cseh ügyeskedés kiszakította a szlovákságot a Magyar Királyságból, de a két szláv nép nem tudott tartósan békében élni, csak a német- és magyarellenesség adott némi közös alapot.

S itt elérkeztünk egy fontos nemzeti identitásképző mozzanathoz, amely a szlovákságnál is a negativitást, az ellenséggépet teszi meg sok hiányzó történelmi előzmény mindent pótló eszközévé. Ez alighanem akkor is így történne, ha nem volna a mai felföldi magyarság, amely akarata ellenére, nagyhatalmi érdekek és döntések alapján él ma Szlovákia területén. Ilyen negatív nemzeti identitásképző összefüggések persze máshol is előfordulnak. Ilyen az ír nemzettudat angolellenessége vagy a lengyel nemzettudat egyszerre orosz- és német/porosz-ellenessége. Szomszéd népek körében soktényezős és változó tartalmak alakítanak ki rokon- és ellenszenveket.

A magyar-szlovák viszonylat azért sajátos, mivel *a két nép viszonya évszázadokig „aszimmetrikus” békeségben telt el, mivel szlovákság a mai értelemben nem volt, azaz nem volt*

magyar-szlovák viszony. A magyar politika tudatában volt persze annak, hogy Felső-Magyarországon vannak nem magyar tömegek – de a németeket például sokkal inkább *tényezőnek* tekintette, s a politikai és szociokulturális összefüggések miatt ugyanakkor az ottani szlávságot *stabil politikai lojalitása miatt* nem tekintette „kezelendő” kérdésnek. A szlávságnak ez az ága ugyanis ugyanúgy, mint a ruthének természetesnek fogadták el azt, hogy ők egy másféle, idegen szervezetszerű állam alkotóelemei.

Ez a politikai és tudatállapot csak nagyon lassan és többek között azért változott meg, mert a szlovákság mintegy negyede a magyar nemesek és a német városi polgárság uralmának következtében a protestantizmus keretében maradt. Az evangélikus kollégiumok „multikulturális” közegében (szlovák, német, magyar) megszülethetett a „szlovák nemzet eszméje”, vagyis az, hogy a Magyar Királyság felső-magyarországi szlávjai egy „polgári” nemzetet alkotnak. Ehhez ismét a magyar vezetésű evangélikus egyház *tehetségre alapozó nemzetközi ösztöndíjrendszerére* volt szükség. A világhírű német egyetemekre kikerülő felvidéki szláv tehetségek szülik meg a szlovák nemzetet. Sajnos a magyarellenesség jegyében, holott ez nem volt „szükségyszerű”.

Mégpedig azért nem, mivel a két, illetve három nyelvűség tradicionális világában nem kellett élere állítani az *együttélési viszonylatokat*. A megszülető tót nemzet ugyanis ugyanúgy *együtt élhetett volna* a magyarokkal és németekkel, mint ahogyan elődei tették évszázadokon át. Ha – mint mai „történészeik” állítják – az „elnyomás és megsemmisítés politikája” érvényesült volna a Magyar Királyságban, akkor ők ma ugyanúgy nem léteznének, mint az okcitanok vagy a kasubok.

A mai szlovák identitáspolitikájának a konkrét történeti összefüggéseken túli igazi problémája az, hogy ma egy antinacionális, kozmopolita közegben kellene elfogadott „nemzeti paneleken” átverekednie. Igaz, hogy ez a nemzetellenes világban előny is, főleg az egész „csehszlovákizmust” országokká váltó nyugati „progresszív” köröknél. Ezeket ugyanis már régóta nem érdekli a történelem s az igazság, csak a saját érdekeik érvényesítése. Egyszerűen nem érdekli őket a szlovák utólagos történelmi „nemzetépítés”. S ezért nehéz az igazság „nemzetek feletti” szakmai szolgálata is, hiszen a szlovák hazudozások minden nehézség nélkül beolvadnak a „liberális” történelmi hazudozásokba („narrativa”). S így „nacionalizmusként” lehet minden „átértékelési” törekvés ellenzését megbélyegezni! Nem a hazugság bűn, hanem annak leleplezése.

Pedig sok millió európai állampolgárt vezet félre mindaz, amit lelkes szlovák sovinsták produkálnak. Saját polgáraikon túl *turisták millióit tekintik hülyének olyan „patrioták”, akik komolyan elhiszik például azt, hogy a nyelv tudásának köze van egy személyiség identitásához*. De túl ezen, azt is el próbálják hitetni, hogy egy mai politikai területi „elrendezés” minden változtatás nélkül visszavetíthető évszázadokkal korábbi viszonyokra. *A szlovák történészek – tisztelet a kivételeknek – tényleg azt hiszik, hogy ezt a szakmát lehet etika, logika és szakmai követelmények nélkül is művelni, csak elégszer kell ismételni a hazugságokat*.

E sorok szerzője tisztel minden hazafit, és elfogadja azt is, hogy egy történésznek *kötelessége* népe, nemzete szolgálata, de azt csak a fentiekben említett követelmények teljesítésével szabad végrehajtani. Pedig e körül nincsenek bonyolult feladatok. Hogy közérthetővé váljon mindez; nem tudjuk szüleink, nagyszüleink és egyéb felmenőink helyzetét utólag megváltoztatni csak azért, mert „jobbat” akarunk, előkelőbbek akarunk lenni. Például Csák Máté nem lesz – utólag – szlovák, mert jó lenne, ha az lett volna. Bél Mátyás sem lesz nagy szlovák tudós, miközben egész életében német evan-

gélikus gyülekezetekben szolgált. Az egyre nagyobb számban „szlovákosított” felföldi értelmiségiek sem a mai tót nép előfutárai, még akkor sem, ha – esetleg – beszélték a tót nyelv valamelyik változatát. A múlt annyiban kegyetlen, hogy „megváltoztatni” csak diktatúrában lehet.

Szomszédainknak el kellene fogadniuk, s ez nem degradálná őket, hogy ők a korabeli magyar állam/királyság polgárai voltak. Annál is inkább, mert elődeik zömmel derekasan teljesítették ezzel az állammal szembeni kötelességeiket. Együtt véreztek magyarokkal és más nem magyarokkal, ha a *haza* védelméről volt szó! Az „elnyomást” s egyéb folytonosan használt fogalmakat el kellene felejtetni, hiszen ha a magyarság azt csinálta volna, amit a mai szlovákság az elmúlt közel száz évben, ma nem lenne kivel vitatkozni! Nem volna ugyanis szlovákság!

A történelmi Magyarországon bármilyen szláv (ruthén, cseh, lengyel) bevándorlót befogadtak, s a saját nemzeti életük kisközösségi formáit nem akadályozták. Évszázadokon keresztül az etnikai mobilitás és az asszimiláció is *spontán* keretekben zajlott. Számon kérni mai gondolkodással a múlt másféle történeteit, egyszerűen ostobaság. De egy olyan nemzettudat, amelyet zavar saját valós múltja, igényli(?), hogy bűnbakokat találjon. A szlovákságnak valójában az a baja, hogy *tudatlanul is* tudja egykori „magyar világát”, s ettől fél. A történelmet nem lehet visszaforgatni, s így *nem szabad megengedniük, a tárgyyszerűséget!* Miért is nem? Azért, mert akkor nincs reményük sem arra, hogy a *jogtalanul* szerzett magyar etnikumú népet és területét valaha is „bedarálhassák”. Nem véletlen az, hogy a szlovák történetírás erősebben kötődik a „tudományos marxista” módszerekhez, mint a hazai. (Nálunk a nemzetet sokak szerint már rombolni kell, míg a tótok még csak most építik azt!)

A mai magyar történetírásnak már nem kell hogy elsődleges feladata legyen a szomszédokkal való vitatkozás. De azt mégsem lehet hagyni, hogy a történelmi hazugságok kisantantja fojtogasson minket. S ha a „Nyugatot” ez a vita nem érdekli? Nos, az miért teszi a magyar közönyt indokolttá? A „kibékülős magyar, progresszív” történésezeket pedig hagyjuk, hogy közlekedjenek Jászi Oszkár (Károlyi Mihály stb.) régi zsákutcájában. Tulajdonképpen a feladat az volna, hogy őket tegyük a helyükre, hiszen a később születés kegyelméből erre már minden rendelkezésre áll. Északi szomszédainkat *ma még* úgysem téríthetjük észhez, számukra ugyanis a múlt csak egy alakítható sztrapacska-nyersanyag. Pedig azt kár elrontani!